

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 2009-2010

24 NOVEMBER 2009

Gecombineerde vijfde en zesde periodieke verslag van België ingediend bij het Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW)

VERSLAG

NAMENS HET ADVIESCOMITÉ VOOR GELIJKE KANSEN VOOR VROUWEN EN MANNEN UITGEBRACHT DOOR DE DAMES de BETHUNE EN ZRIHEN

I. INLEIDING

In 1979 werd het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen aangenomen door de algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Samen met 63 andere landen heeft België het Verdrag op 17 juli 1980 ondertekend tijdens de Wereldvrouwencongres in Kopenhagen. Het Verdrag trad in werking op 3 september 1981, na de twintigste ratificatie. De naleving van het Verdrag

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2009-2010

24 NOVEMBRE 2009

Cinquième et sixième rapports périodiques de la Belgique présentés au Comité pour l'élimination de la discrimination à l'égard des femmes (Comité CEDAW)

RAPPORT

FAIT AU NOM DU COMITÉ D'AVIS POUR L'ÉGALITÉ DES CHANCES ENTRE LES FEMMES ET LES HOMMES PAR MMES de BETHUNE ET ZRIHEN

I. INTRODUCTION

En 1979, l'Assemblée générale des Nations unies a adopté la Convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes. Conjointement avec 63 autres pays, la Belgique a signé la Convention le 17 juillet 1980 lors de la conférence internationale sur les femmes à Copenhague. La Convention est entrée en vigueur le 3 septembre 1981, après la vingtième ratification. Le respect de

Samenstelling van het Adviescomité / Composition du Comité d'avis :

Voorzitter / Président : Alain Destexhe.

Leden / Membres :

CD&V

Sabine de Bethune, Nahima Lanjri, Elke Tindemans, Els Van Hoof.

MR

Christine Defraigne, Alain Destexhe, Richard Fournaux.

Open Vld

Nele Lijnen, Ann Somers.

Vlaams Belang

Hugo Covelijs, Freddy Van Gaever.

PS

Christiane Vienne, Olga Zrihen.

SP.A

Marleen Temmerman, Myriam Vanlerberghe.

cdH

Céline Fremault.

Ecolo

Zakia Khattabi.

wordt getoetst aan de hand van periodieke nationale verslagen die worden voorgelegd aan het VN-Comité voor de Uitbanning van Discriminatie van Vrouwen.

Op 21 oktober 2008 heeft België haar vijfde en zesde periodieke verslagen voorgesteld aan het Comité (1), dat een aantal opmerkingen geformuleerd heeft (2). Er werden alternatieve rapporten ingediend door drie NGO's: het *Global initiative to end all corporate punishment of children*, de *Islamic Human Rights Commission* en de *Ligue belge francophone des droits de l'homme* (3).

Het Adviescomité voor Gelijke Kansen voor vrouwen en mannen heeft op 26 oktober 2008 een gedachtewisseling gehad over deze periodieke verslagen met vertegenwoordigers van de minister van Werk en Gelijke Kansen, van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, de *Ligue belge francophone des droits de l'homme*, de Nederlands-talige Vrouwenraad en de *Conseil des femmes francophones de Belgique*.

Naar aanleiding van deze gedachtewisseling werden een aantal aanbevelingen geformuleerd die tijdens de vergadering van 24 november 2009 werden aangenomen.

II. HOORZITTINGEN

1. Uiteenzetting van mevrouw Frédérique Fastré, adviseur bij het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Het periodieke gecombineerde vijfde en zesde verslag van België had tot doel de stand van zaken op te maken over de vooruitgang, de maatregelen en de acties die alle overheden hebben ondernomen om de situatie van de vrouwen in België te verbeteren. Het rapporteringsproces geschiedde onder de auspiciën van de FOD Buitenlandse Zaken; het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen werd belast met de coördinatie van het verslag.

In eerste instantie werd een substantieel verslag uitgewerkt. Het middenveld werd geraadpleegd over

(1) De gecombineerde vijfde en zesde periodieke verslagen van België kunnen op volgende website geraadpleegd worden : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/395/46/PDF/N0739546.pdf?OpenElement>.

(2) Zie : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/602/06/PDF/N0860206.pdf?OpenElement>.

(3) De alternatieve rapporten kunnen op volgende website geraadpleegd worden :
— <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/GlobalinitsiativetoendCorporalPunishment.pdf>;
— <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/IHRC.pdf>;
— <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/LBFDHBelgium42.pdf>.

la Convention est évalué au moyen de rapports nationaux périodiques qui sont soumis au Comité des Nations unies pour l'élimination de la discrimination à l'égard des femmes.

Le 21 octobre 2008, la Belgique a présenté ses cinquième et sixième rapports périodiques au Comité (1), lequel a formulé un certain nombre de remarques (2). Des rapports alternatifs ont été déposés par trois ONG : la *Global initiative to end all corporate punishment of children*, la Commission islamique des droits de l'homme et la Ligue belge francophone des droits de l'homme (3).

Le 26 octobre 2008, le Comité d'avis pour l'égalité des chances entre les femmes et les hommes a organisé un échange de vues sur ces rapports périodiques avec des représentants de la ministre de l'Emploi et de l'Égalité des chances, de l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes, de la Ligue belge francophone des Droits de l'Homme, du Nederlands-talige Vrouwenraad et du Conseil des femmes francophones de Belgique.

Cet échange de vues a débouché sur la formulation de plusieurs recommandations, qui ont été adoptées lors de la réunion du 24 novembre 2009.

II. AUDITIONS

1. Exposé de Mme Frédérique Fastré, conseillère à l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes

Les cinquième et sixième rapports périodiques combinés de la Belgique avaient pour objectif de recenser les avancées, les progrès, les mesures et les actions entreprises par tous les pouvoirs en vue d'améliorer la situation des femmes en Belgique. Le processus de rapportage a été mené sous l'égide du SPF des Affaires étrangères; l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes a été chargé de la coordination du rapport.

En premier lieu, un rapport substantiel a été élaboré. La société civile a été consultée sur le projet de

(1) Les cinquième et sixième rapports périodiques combinés de la Belgique peuvent être consultés sur le site Internet suivant : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/395/47/PDF/N0739547.pdf?OpenElement>.

(2) Voir : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/602/07/PDF/N0860207.pdf?OpenElement>.

(3) Les rapports alternatifs peuvent être consultés sur le site Internet suivant :
— <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/GlobalinitsiativetoendCorporalPunishment.pdf>;
— <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/IHRC.pdf>;
— <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/LBFDHBelgium42.pdf>.

het ontwerpverslag. Na de verzending van het verslag heeft het comité van experts van CEDAW een reeks bijkomende vragen gestuurd om dieper in te gaan op bepaalde aspecten. Het aanvullend verslag werd in mei 2008 overgezonden naar het CEDAW-comité. België werd verzocht zijn verslagen op 21 oktober 2008 voor te stellen voor het CEDAW-comité.

De Belgische delegatie die naar Genève gegaan is, bestond uit 16 personen, afkomstig uit de beleidscellen en uit verschillende federale en regionale diensten. In principe moest mevrouw Milquet, minister van Werk en Gelijke Kansen, de Belgische delegatie leiden. Ze was echter verhinderd door dringende zaken en werd vervangen door mevrouw Fastré.

Vóór de eigenlijke voorstelling van het verslag van de regering kregen de NGO's en de nationale instellingen voor mensenrechten de gelegenheid om met het CEDAW-comité een interactieve dialoog te voeren over de verschillende nationale verslagen die door België zouden worden voorgesteld. In die context heeft de *Ligue belge francophone des droits de l'homme* een dialoog gevoerd met de experts van het Comité op basis van zijn alternatief verslag. Naast dat verslag waren er nog twee andere alternatieve verslagen met betrekking tot België. Die werden gewoon ingediend, maar werden niet officieel voorgesteld voor het Comité. Het betrof, enerzijds, een verslag van de NGO *Global Initiative* dat meer bepaald betrekking had op het bannen van aan kinderen en kleine meisjes toegeidiende lijfstraffen en, anderzijds, een verslag van de Britse NGO « Islamitische commissie voor de mensenrechten » over de situatie van de moslimvrouwen in België.

Wat de voorstelling van de officiële verslagen aan het CEDAW-Comité betreft, werd de Belgische delegatie gevraagd eerst een inleidende uiteenzetting te geven waarin ze de belangrijkste maatregelen die de verschillende regeringen sedert 2002 hebben genomen, heeft uiteengezet en benadrukt. Het ging niet alleen om institutionele maatregelen, maar ook om maatregelen van wetgevende aard, de acties en actieplannen op diverse domeinen, zoals geweld tegen vrouwen, werkgelegenheid, gezondheid, sociale zekerheid, migratie en asiel, huwelijk en echtscheiding.

Daarna hebben de experts van het plenaire CEDAW-Comité de Belgische delegatie diverse vragen gesteld. De experts hadden belangstelling voor verschillende punten, meer bepaald :

- de zichtbaarheid en de rechtstreekse toepasbaarheid van het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen en het aanvullend Protocol die privépersonen toestaan bij het Comité beroep in te dienen wegens schending van het Verdrag;

rapport. À la suite de l'envoi du rapport, le comité des experts du CEDAW a envoyé une série de questions complémentaires pour approfondir certains aspects. Le rapport complémentaire a été transmis en mai 2008 au Comité CEDAW. La Belgique a été invitée à présenter ses rapports le 21 octobre 2008 devant le Comité CEDAW.

La délégation belge qui s'est rendue à Genève était composée de 16 personnes, issues des cellules stratégiques et de plusieurs administrations fédérales et régionales. En principe, Mme Milquet, ministre de l'Emploi et de l'Égalité des chances, aurait dû conduire la délégation belge. Étant donné les affaires urgentes, elle en a été empêchée. En conséquence, Mme Fastré a remplacé la ministre.

Avant la présentation proprement dite du rapport gouvernemental, les ONG et les institutions nationales des droits de l'homme ont eu l'occasion d'avoir un dialogue interactif avec le Comité CEDAW sur les différents rapports nationaux qui allaient être présentés par la Belgique. Dans ce contexte, la Ligue belge francophone des droits de l'homme a eu un dialogue avec les experts du Comité sur la base de son rapport alternatif. Outre ce rapport, il y avait encore deux autres rapports alternatifs qui concernaient la Belgique. Ceux-ci ont simplement été déposés et pas présentés officiellement devant le Comité. Il s'agissait d'une part d'un rapport de l'ONG *Global Initiative* qui concernait en particulier l'élimination des châtiments corporels à l'égard des enfants et des petites filles, et d'autre part, d'un rapport de l'ONG britannique « Commission islamique des droits de l'Homme » sur la situation de la femme musulmane en Belgique.

En ce qui concerne la présentation des rapports officiels au Comité CEDAW, la délégation belge a été invitée à faire d'abord un discours introductif dans lequel elle a présenté et épingle les principales mesures prises par les différents gouvernements depuis 2002. Il s'agissait non seulement des mesures institutionnelles, mais également des mesures de nature législative, les actions et les plans d'action dans plusieurs domaines, tels que la violence faite aux femmes, l'emploi, la santé, la sécurité sociale, la migration et l'asile, le mariage et le divorce.

Ensuite, les experts du Comité CEDAW plénier ont adressé plusieurs questions à la délégation belge. Les experts avaient plusieurs sujets d'intérêt, notamment :

- la question de la visibilité et de l'applicabilité directe de la Convention de l'élimination des toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes et du Protocole qui permettent aux particuliers d'introduire des recours devant le Comité lorsqu'ils allèguent une violation de la Convention;

- de situatie van de moslimvrouw, en meer in het algemeen van de vrouwen van vreemde afkomst, wat er duidelijk op wijst dat de leden van het Comité de alternatieve verslagen hebben gelezen;
- de asielprocedure in België;
- de evenwichtige bijdrage van vrouwen en mannen aan de besluitvorming, zowel op politiek niveau als in het bedrijfsleven;
- het kleine aantal vrouwen in de diplomatie;
- de wens om een zeer duidelijk idee te krijgen van de situatie van de vrouwen met betrekking tot hun gezondheid;
- het ontbreken in België van een nationaal instituut voor de rechten van de mens;
- het feit dat de Belgische wetgeving vrouwen niet toestaat hun naam door te geven aan hun kinderen, behalve in specifieke gevallen (met name het eenoudergezin, de adoptie door een homoseksueel koppel);
- het feit dat de misdaden die verband houden met seksueel misbruik en verkrachting in het Strafwetboek opgenomen zijn onder de titel «misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid». Het CEDAW-Comité spoort België aan deze sanctie te verplaatsen onder de titel die handelt over de misdaden tegen personen.

De belangrijkste positieve punten die door het Comité werden opgemerkt, hebben betrekking op de institutionele en wetgevende mechanismen die versterkt zijn, meer bepaald dankzij de oprichting van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en het nationaal actieplan voor de bestrijding van geweld.

Mevrouw Fastré heeft een samenvatting gegeven van de slotbemerkingen en de aanbevelingen die het CEDAW-Comité geformuleerd heeft ten behoeve van de verschillende Belgische regeringen om de situatie van de vrouwen in België te verbeteren :

- meer erkenning en zichtbaarheid van het CEDAW-Verdrag, alsook een ruimere verspreiding van het Verdrag en het toegevoegde Protocol;
- meer coördinatie tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus met het oog op een eenvormige toepassing van het Verdrag;
- een evenwichtige deelname van vrouwen en mannen aan het politieke leven en de openbare staatszaken;

- la situation de la femme musulmane, et de manière plus large des femmes d'origine étrangère, ce qui montre bien que les rapports alternatifs ont été lus par les membres du Comité;
- la procédure d'asile en Belgique;
- la participation équilibrée des femmes et des hommes dans la prise de décision, que ce soit au niveau politique ou dans le cadre de la vie économique;
- le nombre peu élevé de femmes présentes dans le cadre de la diplomatie;
- le souci d'avoir une idée bien claire de la situation des femmes en ce qui concerne leur santé;
- l'absence en Belgique d'une institution nationale des droits de l'homme;
- le fait que la législation belge ne permet pas à une femme de transmettre son nom de famille à ses enfants, sauf dans des cas spécifiques (notamment la famille monoparentale, l'adoption par un couple homosexuel);
- le fait que les crimes liés aux abus sexuels et aux viols se retrouvent dans le Code pénal sous le titre des « infractions contre la moralité publique et l'ordre des familles ». Le Comité CEDAW exhorte la Belgique à transférer cette sanction et à la placer sous le titre qui traite des crimes contre les personnes.

Les principaux points positifs relevés par le Comité concernent les mécanismes institutionnels et législatifs qui ont été renforcés, notamment grâce à la création de l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes et au plan national de lutte contre la violence.

Mme Fastré résume les observations finales et les recommandations qui ont été formulées par le Comité CEDAW à l'adresse des différents gouvernements belges afin d'améliorer la situation des femmes en Belgique :

- une plus grande reconnaissance et visibilité de la Convention CEDAW, ainsi que pour une plus large diffusion de la Convention et de son Protocole;
- une plus grande coordination entre les différents niveaux du pouvoir en vue d'une application uniforme de la Convention :
- une participation équilibrée des femmes et des hommes dans la sphère politique et dans les affaires publiques de l'état;

— meer vrouwen op posten met verantwoordelijkheid in alle sectoren van de maatschappij, ook in de diplomatie;

— de verbetering van de situatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, alsook het wegwerken van de loondiscriminatie van vrouwen;

— de wijziging van de wetgeving met betrekking tot het doorgeven van de familienaam en het verplaatsen van de sanctie voor seksueel misbruik in het Strafwetboek. Wat deze aanbeveling betreft, wenst het CEDAW-Comité dat België binnen twee jaar na de goedkeuring van de slotaanbevelingen een verslag opstelt over de vooruitgang in verband met de goedkeuring van deze aanbeveling;

— voorrang verlenen aan de goedkeuring van gecoördineerde maatregelen om geweld tegen vrouwen te bestrijden;

— bijzondere aandacht besteden aan vrouwelijke migranten en vluchtelingen;

— de wens om een onafhankelijk nationaal instituut voor de rechten van de mens op te richten;

— aandacht besteden aan de specifieke noden van jonge meisjes uit etnische en religieuze minderheden, dat ze gelijke toegang krijgen tot het onderwijs en dat er een gemeenschappelijke aanpak wordt uitgewerkt in verband met het dragen van de hoofddoek in scholen;

— het belang van een systematische aanwezigheid van vrouwelijke ambtenaren en tolken in het kader van de procedures inzake asielaanvragen;

— de aansporing om het Verdrag tegen de Mensenhandel goed te keuren, dat door België op het niveau van de Raad van Europa werd ondertekend, en passende bijstand te verlenen aan slachtoffers van mensenhandel;

— de wens om de inspanningen voort te zetten die al werden geleverd met het oog op het wegwerken van gedwongen huwelijken en in het volgend verslag het effect van de genomen maatregelen te evalueren.

Het CEDAW-Comité heeft ook de wens geuit dat het zevende voortgangsverslag van het CEDAW-Verdrag hem in oktober 2012 zou worden bezorgd. In het kader van de uitwerking van dit verslag moedigt het Comité België aan geregeld de niet-gouvernementele organisaties te raadplegen. Het geeft ten slotte ook de raad de naar geslacht uitgesplitste statistieken van alle bevoegdheidsniveaus te compileren en te analyseren zodat alle pertinente statistieken in het volgend verslag kunnen worden weergegeven.

— une augmentation du nombre de femmes aux postes à responsabilité dans tous les secteurs de la société, ainsi que dans la diplomatie;

— l'amélioration de la situation des femmes sur le marché du travail, ainsi que l'élimination de la discrimination salariale à l'égard des femmes;

— la modification de la législation en ce qui concerne la transmission du nom de famille et en ce qui concerne le changement de la place de la sanction dans le Code pénal en cas d'abus sexuel. Pour ce qui est de cette recommandation, le Comité CEDAW souhaite que la Belgique fasse un rapport sur l'état d'avancement de la prise en compte de cette recommandation dans les deux ans après l'adoption de ses recommandations finales;

— le fait d'accorder une priorité à l'adoption de mesures coordonnées en vue de lutter contre la violence à l'égard des femmes;

— le fait d'accorder une attention particulière aux femmes migrantes et réfugiées;

— le souhait de créer une institution nationale des droits de l'homme indépendante;

— le fait d'accorder une attention aux besoins spécifiques des jeunes filles issues des minorités ethniques et religieuses, de leur assurer un accès égal à l'enseignement et d'avoir une approche commune sur le port du voile dans les écoles;

— l'importance de garantir la présence systématique de fonctionnaires et d'interprètes féminines dans le cadre des procédures de demande d'asile;

— l'exhortation à ratifier la Convention contre la traite des êtres humains, qui a été signée par la Belgique au niveau du Conseil de l'Europe, et de garantir une assistance adéquate aux victimes de la traite;

— le souhait de continuer les efforts entrepris visant à éliminer les mariages forcés et évaluer l'impact des mesures prises dans le prochain rapport.

Le Comité CEDAW a également exprimé son souhait que le septième rapport de suivi de la Convention CEDAW lui soit transmis en octobre 2012. Dans le cadre du processus de l'élaboration de ce rapport, le Comité encourage la Belgique à consulter régulièrement les organisations non-gouvernementales. Enfin, il conseille de compiler et d'analyser les statistiques ventilées par sexe et provenant de tous les niveaux de pouvoir afin de refléter les statistiques pertinentes dans le prochain rapport.

2. Uiteenzetting van de heer Benoit Van der Meerschen, voorzitter van de *Ligue belge francophone des droits de l'homme*

De heer Van der Meerschen komt niet terug op de positieve punten die het CEDAW-comité heeft aangehaald. Het hoofddoel is dat wordt gepoogd om discriminatie van vrouwen waar mogelijk weg te werken.

Spreker wil enkele opmerkingen maken over de methode. Ten eerste heeft het CEDAW-comité vastgesteld dat het Belgische rapport een gigantische en onleesbare lappendeken is waaruit blijkt hoe moeilijk het is de acties op de verschillende beleidsniveaus te coördineren. Bovendien zou deze vergadering van het Adviescomité voor Gelijke Kansen voor Vrouwen en Mannen als voorbeeld kunnen dienen voor de verschillende Belgische parlementen, zodat het CEDAW-verdrag meer bekendheid krijgt bij de parlementsleden. Een dergelijke vergadering zou overigens veel vaker moeten worden georganiseerd. Daarenboven is het wenselijk dat het Parlement het Belgische verslag kan inzien vooraleer het internationaal wordt verspreid. Zodoende kunnen de parlementsleden erbij worden betrokken.

Ten tweede is er echt nood aan een evaluatie. De vergadering van het Adviescomité voor Gelijke Kansen voor Vrouwen en Mannen is zeker nuttig, maar er is meer nodig. Zo werd vooruitgang geboekt inzake de deelname aan het politieke en openbare leven. Het gaat echter om tijdelijke wetgeving. Evaluaties zouden bijgevolg nuttig zijn.

Naast de opmerkingen over de methode heeft de heer Van der Meerschen nog enkele dingen vastgesteld. Wat de emigratie betreft heeft de vrees van het CEDAW-comité betrekking op de mensenhandel. België grijpt de mensenhandel aan om zijn asielbeleid een beetje te verharden. Spreker herinnert eraan dat de slachtoffers van mensenhandel moeten worden beschermd. Dat betekent hoofdzakelijk dat ze worden beschermd via een juridisch statuut dat in geen enkel geval aan voorwaarden kan worden onderworpen. Dat laatste punt werd trouwens onlangs nog benadrukt door het VN-Comité tegen Marteling, dat het Belgische verslag midden november heeft bestudeerd.

Wat het onderzoek betreft van de aanvragen om als vluchteling te worden erkend geeft de heer van der Meerschen toe dat hij niet overtuigd is door de argumentatie van de Belgische delegatie dat niet voor elke minderheidstaal een vrouwelijke tolk kan worden gevonden. De Belgische Staat is daartoe verplicht. Hij moet dan ook tolken zien te vinden.

2. Exposé de M. Benoit Van der Meerschen, président de la Ligue belge francophone des droits de l'homme

M. Van der Meerschen ne revient pas sur les points positifs mentionnés par le Comité CEDAW. L'enjeu principal réside dans le fait de tenter de corriger ce qui peut encore l'être dans le cadre de la discrimination à l'égard des femmes.

L'intervenant souhaite faire quelques remarques sur la méthode. En premier lieu, le Comité CEDAW a pu remarquer que le rapport belge est un gigantesque patchwork illisible qui témoigne de la difficulté de coordonner les actions des différents niveaux de pouvoir. De plus, la présente réunion du Comité d'avis pour l'Égalité des chances entre les femmes et les hommes devrait servir d'exemple aux différents parlements en Belgique, afin que la Convention CEDAW puisse s'implémenter et jouir d'une plus grande connaissance parmi les parlementaires. Ce type de réunion devrait d'ailleurs avoir lieu de façon beaucoup plus régulière. En outre, il serait préférable que le Parlement puisse examiner le rapport de la Belgique avant qu'il ne soit diffusé sur la scène internationale, ce qui permettrait d'impliquer les parlementaires.

En second lieu, il existe un réel besoin d'évaluation. La réunion organisée par le Comité d'avis est certes utile, mais il faut aller plus loin. En ce qui concerne par exemple la participation à la vie politique et publique, des avancées ont été réalisées. Il s'agit toutefois de législations temporaires. Il serait par conséquent intéressant de procéder à des évaluations.

Outre ces remarques de méthode, M. Van der Meerschen fait encore quelques observations. Pour ce qui est de l'émigration, les craintes du Comité CEDAW concernent principalement la traite des êtres humains. La Belgique instrumentalise cette traite des êtres humains pour durcir quelque peu sa politique d'immigration. L'intervenant rappelle qu'il faut protéger les victimes de la traite, ce qui passe principalement par une protection réelle sur le plan du statut juridique et qui ne peut en aucun cas être conditionnée. Ce dernier élément a d'ailleurs été rappelé récemment par le Comité des Nations unies contre la Torture lorsqu'il a examiné le rapport de la Belgique à la mi-novembre.

En ce qui concerne l'examen des demandes de reconnaissance de la qualité de réfugié, M. Van der Meerschen avoue qu'il n'est pas convaincu par l'argumentation de la délégation belge concernant les langues minoritaires qui ne permettent pas de dénicher un interprète féminin pour tous les cas de demande d'asile. L'obligation pèse sur l'État belge; il doit donc se débrouiller pour trouver les interprètes.

Spreker verwijst ook naar de discriminatie inzake tewerkstelling en economische macht van vrouwen. Enkele nog altijd bestaande verouderde statuten moeten worden afgeschaft om te komen tot een echte individualisering van de sociale rechten.

Een laatste opmerking gaat over de noodzaak van een nationaal instituut voor de mensenrechten. Het VN-Comité voor Economische, Sociale en Culturele rechten en recent nog het VN-Comité tegen Marteling, hadden die aanbeveling al gedaan. We moeten oor hebben voor die opmerking, zonder hierbij uit het oog te verliezen dat de VN sterk lobbyt. De *Ligue belge francophone des droits de l'homme* heeft nog geen definitief standpunt ingenomen. Sommigen vrezen dat een algemeen orgaan voor mensenrechten een verregaande vooruitgang inzake specifieke rechten in de weg kan staan. Een diepgaand debat over de voor- en nadelen zou bijgevolg nuttig zijn.

Ten slotte vragen de Verenigde Naties eens te meer dat de Internationale Conventie inzake bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden wordt geratificeerd.

3. Gedachtewisseling

Mevrouw Weerts merkt op dat meerdere leden van het CEDAW-comité verbaasd waren over het geringe aantal verslagen van het maatschappelijke middenveld. Ze vroegen zich af hoe dat mogelijk was. De Belgische delegatie heeft uitgelegd dat het standpunt van de NGO's over CEDAW via een intern consultatieproces wordt ingewonnen.

Volgens de vertegenwoordiger van de minister van Werk en Gelijke Kansen deelt de minister inderdaad de mening van de *Ligue belge francophone des droits de l'homme* dat het CEDAW-verdrag onvoldoende zichtbaar is. De grootste bekommernis van het CEDAW-comité is dat het verdrag niet in heel België op uniforme wijze wordt toegepast. Het is perfect begrijpelijk dat de leden van het CEDAW-comité, die uit verschillende landen van de wereld komen, die indruk krijgen wanneer ze het Belgische verslag lezen. Dat is zeer compact en volledig, maar het geeft geen identieke informatie over de acties in de diverse deelstaten.

Dankzij de opmerkingen van het Comité kan de kwestie in een meer aangepast politiek kader worden behandeld. In dat verband wil de minister van Werk en Gelijke Kansen aan de Ministerraad een informatienota voorleggen waarin niet alleen de problemen inzake de zichtbaarheid en de rapportering worden aangekaart, maar die ook een reeks vragen bevat met betrekking tot specifieke beleidsacties.

L'intervenant insiste aussi la question des discriminations en matière d'emploi et de pouvoir économique des femmes. Il faudrait supprimer quelques statuts archaïques qui existent toujours afin d'arriver à une véritable individualisation des droits sociaux.

Une dernière remarque concerne la nécessité d'avoir une institution nationale en matière des droits de l'homme. Cette recommandation avait déjà été formulée par le Comité des Nations unies pour les Droits économiques, sociaux et culturels et récemment par le Comité des Nations unies contre la Torture. Il faut entendre cette remarque, sans négliger toutefois le fort lobby onusien. À la Ligue belge francophone des droits de l'homme, la position n'est pas totalement tranchée. Certains craignent en effet qu'un organe généraliste en matière des Droits de l'Homme pourrait empêcher d'avoir des avancées pointues sur des droits spécifiques. Il serait par conséquent profitable d'avoir un débat approfondi sur les avantages et les inconvénients.

Enfin, les Nations unies demande une fois de plus de ratifier la convention cadre sur la protection des droits des travailleurs migrants et de leur famille.

3. Échange de vues

Mme Weerts remarque que plusieurs membres du Comité CEDAW se sont étonnés du petit nombre de rapports de la société civile. Ils ont demandé comment c'était possible. La délégation belge a expliqué qu'un processus de consultation interne avait été développé et que celui-ci avait permis de recueillir le point de vue des ONG sur le CEDAW.

La représentante de la ministre de l'Emploi et de l'Égalité des chances confirme que la ministre partage le constat de la Ligue belge francophone des droits de l'homme sur le problème de la visibilité de la Convention CEDAW. Le plus grand souci du Comité CEDAW consiste dans le fait que la Convention n'est pas appliquée de façon uniforme sur tout le territoire belge. Il est parfaitement compréhensible que les membres du Comité CEDAW, qui viennent de différents pays de par le monde et qui lisent le rapport belge qui est très dense et complet, mais qui ne donne pas des informations identiques sur ce qui est fait dans les différentes entités, aient cette impression.

Les observations du Comité vont permettre d'évoquer cette question dans un cadre politique plus approprié. À cet égard, la ministre de l'Emploi et de l'Égalité des chances souhaite soumettre une note d'information au Conseil des ministres pour mettre sur la table non seulement les problèmes de visibilité et de rapportage, mais également une série de demandes qui visent des politiques spécifiques.

Sommige aanbevelingen van het CEDAW-comité gaan over onderwerpen die ons allen aanspreken, zoals het geweld tegen migrantenvrouwen. Andere punten vallen niet onder de bevoegdheid van de minister van Werk en Gelijke Kansen, zoals de oprichting van een onafhankelijk instituut voor de mensenrechten.

Wat de zichtbaarheid van het CEDAW-verdrag betreft, viel het het CEDAW-comité op dat het verdrag nooit voor een rechtbank is gebruikt. België verwees naar de verschillende andere bestaande instrumenten, maar die uitleg heeft de leden van het CEDAW-comité niet kunnen overtuigen.

Wat ten slotte de rapportering betreft, moet de manier waarop het rapport wordt voorgesteld worden bijgeschaafd en beter worden gecoördineerd. Waarschijnlijk moeten de vragen die aan de verschillende deelstaten en FOD's worden gesteld, duidelijker worden geformuleerd teneinde een meer uniforme presentatie te krijgen.

Mevrouw Van Hoof vraagt of het bestaan van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding niet volstaan als antwoord op de vraag van het CEDAW-comité om een nationaal instituut voor de mensenrechten op te richten.

Mevrouw Fastré benadrukt dat zowel het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding als het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen op federaal niveau zijn opgericht. Zij hoeven dus niet actief te zijn op de andere machtsniveaus. Bovendien bestaat er een Nationale Commissie voor de rechten van het kind. Wel dient te worden opgemerkt dat de rechten van de mens een veel ruimer gebied bestrijken.

Spreekster herinnert eraan dat de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Justitie in deze bevoegd zijn. Men zou hen moeten vragen welke obstakels beletten dat men voor deze oplossing kiest.

De heer Van der Meerschen merkt op dat in de Nationale Commissie voor de rechten van het kind zowel de verschillende machtsniveaus als de sector van het verenigingsleven vertegenwoordigd zijn. Deze commissie moet volgend jaar het Belgisch verslag voorleggen aan het Comité voor de rechten van het kind. Men kan zich afvragen op welke legitime basis de sector van het verenigingsleven dan via alternatieve verslagen kritiek kan geven op wat in haar aanwezigheid is vastgelegd.

Mevrouw Poppe licht het standpunt van de Nederlandstalige Vrouwenraad toe inzake de oprichting van een nationale mensenrechtencommissie: ze is niet tegen zo'n commissie gekant, maar vindt wel dat de vrouwenbewegingen er paritair in zouden moeten vertegenwoordigd zijn. Bovendien is de Nederlands-

Certaines recommandations du Comité CEDAW concernent des sujets qui nous interpellent tous, notamment la violence à l'égard des femmes migrantes. D'autres questions tombent en dehors des compétences de la ministre de l'Emploi et de l'Égalité des chances, à savoir la mise sur pied d'une institution indépendant en matière des droits de l'homme.

En ce qui concerne la visibilité de la Convention CEDAW, le Comité est frappé par le fait qu'elle ne soit jamais invoquée devant les juges. La Belgique a fait référence aux nombreux autres instruments existants, ce qui n'a toutefois pas convaincu les membres du Comité CEDAW.

Enfin, pour ce qui est du processus de rapportage, il faudra travailler sur la façon de présenter le rapport et de mieux le coordonner. Il sera probablement nécessaire d'être plus précis dans les questions posées aux différentes entités et aux différents SPF afin d'obtenir une présentation uniforme.

Mme Van Hoof demande si l'existence de l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes et du Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme ne constitue pas une réponse suffisante à la demande du Comité CEDAW de créer un institut national des droits de l'homme.

Mme Fastré souligne que tant le Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme que l'Institut pour l'égalité entre les femmes et les hommes ont été créés au niveau fédéral. Par conséquent, ils ne sont pas amenés à travailler dans les autres niveaux de pouvoir. En outre, il existe une Commission nationale pour les droits de l'enfant. Il faut toutefois remarquer que les droits de l'homme englobent un domaine beaucoup plus vaste.

L'intervenante rappelle que les ministres des Affaires étrangères et de la Justice sont responsables pour cette question. Il faudrait leur demander quels sont les obstacles pour pouvoir opter pour cette solution.

M. Van der Meerschen remarque que dans la Commission nationale pour les droits de l'enfant sont représentés tant les différents niveaux de pouvoir que le secteur associatif. Cette commission doit déposer l'année prochaine le rapport belge au Comité pour les droits de l'enfant. L'on peut se demander quelle serait alors la légitimité du secteur associatif pour critiquer par le biais de rapports alternatifs ce qui a été établi en leur présence.

Mme Poppe commente le point de vue du «Nederlandstalige Vrouwenraad» au sujet de la création d'une commission nationale des droits de l'homme, en précisant qu'il n'y est pas opposé mais qu'il estime que les mouvements féministes devraient y être représentés de manière paritaire. En outre, le «Nederlandsta-

talige Vrouwenraad een sterke voorstander voor het afzonderlijk behouden van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, van de Raad voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen en van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling. Enkel op deze manier verhindert men dat de genderproblematiek verdrinkt in de grote hoeveelheid rechten die bestaan.

Mevrouw Willame-Boonen bevestigt wat haar Nederlandstalige collega zonet heeft gezegd. De oprichting van een nationaal instituut voor de rechten van de mens zou de problematiek van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen alleen doen verdwijnen in een smeltkroes van allerlei andere problemen. De problemen kunnen dan alleen nog op minder specifieke en minder concrete wijze worden opgelost.

Mevrouw Van Hoof wil weten welke argumenten de *Ligue belge francophone des droits de l'homme* gebruikt in haar vraag naar de individualisering van de sociale rechten, waarvoor ook de vrouwenbeweging pleit.

Ook al zijn de burgerrechten en de politieke rechten beschermd, toch wijst de heer Van der Meerschen erop dat de correcte toepassing van de collectieve rechten — in het bijzonder van de economische en sociale rechten — nog heel wat bewustmaking zal vergen.

III. BESPREKING VAN DE AANBEVELINGEN

A. Voorstel van aanbevelingen

1. Betreffende de opvolging van het gecombineerde 5e en 6e verslag

Het Adviescomité zal tegen 2010 een opvolgingsrapport maken, na de ministers te hebben gehoord omtrent de nakoming van de aanbevelingen vanwege het CEDAW-Comité over het gecombineerde vijfde en zesde periodieke verslag van België. Dit tijdsschema wordt voorgesteld omdat het CEDAW-Comité heeft aangedrongen op een schriftelijke opvolging binnen de twee jaar inzake de nog geldende discriminerende wetten en de concluderende opmerkingen.

2. Betreffende de voorbereiding van het 7e verslag

2.1. Het Adviescomité herinnert eraan dat het 7e voortgangsrapport verwacht wordt tegen oktober 2012.

2.2. Het Adviescomité sluit zich aan bij de vraag van het CEDAW-Comité dat de Belgische overheid voorafgaand aan de opmaak van het 7e verslag geregeld de NGO's zou raadplegen en in het bijzonder de overkoepelende vrouwenraden.

lige Vrouwenraad» est un fervent partisan de l'idée que l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes, le Conseil de l'égalité des chances entre hommes et femmes et la Commission « Femmes et développement » doivent continuer à coexister de manière séparée, car c'est la seule manière d'éviter que la problématique du genre ne soit noyée dans la masse des droits existants.

Mme Willame-Boonen confirme ce que vient de dire sa collègue néerlandophone. La création d'un institut national des droits de l'homme ne ferait que noyer la problématique de l'égalité entre les hommes et les femmes dans toute une série d'autres problématiques. Les problèmes ne pourraient qu'être résolus de façon moins spécifique et moins concrète.

Mme Van Hoof aimeraient connaître les arguments que la Ligue belge francophone des droits de l'homme invoque pour demander l'individualisation des droits sociaux, à laquelle le mouvement féministe est également favorable.

Même si la protection en matière de droits civils et politiques existe, M. Van der Meerschen signale que l'application correcte des droits collectifs — en particulier les droits économiques et sociaux — nécessite encore un réel travail de sensibilisation.

III. DISCUSSION DES RECOMMANDATIONS

A. Proposition de recommandations

1. Concernant le suivi des 5e et 6e rapports combinés

Le Comité d'avis rédigera un rapport de suivi pour 2010, après avoir entendu les ministres sur le respect des recommandations du Comité CEDAW concernant les 5e et 6e rapports périodiques combinés de la Belgique. Ce calendrier est proposé parce que le Comité CEDAW a plaidé avec insistance pour un suivi écrit, dans les deux ans, concernant les lois discriminatoires encore en vigueur et les remarques de conclusion.

2. Concernant la préparation du 7e rapport

2.1. Le Comité d'avis rappelle que le 7e rapport d'avancement est attendu pour octobre 2012.

2.2. Le Comité d'avis se rallie au Comité CEDAW, qui demande que, préalablement à l'élaboration du 7e rapport, les autorités belges consultent régulièrement les ONG et, en particulier, les coordinations des mouvements de femmes.

2.3. Het Adviescomité ondersteunt de vraag van het CEDAW-Comité om bij de opstelling van het 7e rapport de naar geslacht gesplitste statistieken van alle bevoegdheidsniveaus te compileren en te analyseren zodat alle dienstige statistieken kunnen worden weergegeven. Eveneens vraagt het Adviescomité dat de impact van de beleidsmaatregelen die in uitvoering van het Verdrag inzake het gelijkekansenbeleid werden genomen, geëvalueerd worden.

2.4. Het Adviescomité verzoekt de regering het parlement ruimer te betrekken bij de opmaak van het rapport, zoals wordt aanbevolen door de IPU en dit door een voorafgaand overleg met het parlement te organiseren en door een vertegenwoordiging van het Adviescomité op te nemen in de officiële Belgische delegatie die het 7e rapport in Genève zal voorstellen.

3. Betreffende nog geldende discriminerende wetten

Het Adviescomité sluit zich aan bij de aanbeveling van het CEDAW-Comité dat dringende wetswijzigingen voorstelt vanuit het gelijke kansen perspectief:

- het voorzien in gelijke rechten/behandeling van mannen en vrouwen bij de overdracht van de familienaam aan hun nakomelingen;
- de misdrijven en de sancties voor seksueel misbruik in het Belgisch Strafwetboek onderbrengen bij Titel VIII «misdaden en wanbedrijven tegen personen» in plaats van onder Titel VII «misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid».

4. Betreffende thematische aanbevelingen

Het Adviescomité sluit zich aan bij de inhoudelijke aanbevelingen van het CEDAW-Comité op diverse beleidsdomeinen :

- een betere coördinatie tussen de diverse beleidsniveaus en een gelijkvormige toepassing van de regels;
- een meer evenwichtige participatie van vrouwen en mannen aan de besluitvorming, zowel op politiek als maatschappelijk en economisch vlak;
- een verhoging van het aantal vrouwen in verantwoordelijke functies binnen alle sectoren van de samenleving en in de diplomatie;
- verbetering van de positie van de vrouwen op de arbeidsmarkt en inzake de dichting van de loonkloof tussen mannen en vrouwen;

2.3. Le Comité d'avis soutient la demande du Comité CEDAW de compiler et d'analyser, lors de la rédaction du 7e rapport, les statistiques de tous les niveaux de pouvoir ventilées selon le sexe, de manière à pouvoir reproduire toutes les statistiques utiles. Le Comité d'avis demande également une évaluation de l'impact des mesures politiques qui ont été prises en exécution de la Convention sur la politique d'égalité des chances.

2.4. Le Comité d'avis demande au gouvernement d'associer plus largement le parlement à l'élaboration du rapport, conformément aux recommandations de l'UIP, en organisant une concertation préalable avec le parlement et en intégrant une représentation du Comité d'avis dans la délégation officielle belge qui présentera le 7e rapport à Genève.

3. Concernant les lois discriminatoires encore en vigueur

Le Comité d'avis se rallie aux recommandations du Comité CEDAW, qui proposent des modifications législatives urgentes du point de vue de l'égalité des chances :

- prévoir l'égalité de droits/de traitement entre les hommes et les femmes en ce qui concerne la transmission du nom de famille à leurs descendants;
- inscrire les délits et les sanctions en matière d'abus sexuel dans le Code pénal belge sous le titre VIII «Des crimes et des délits contre les personnes» plutôt que sous le titre VII «Des crimes et des délits contre l'ordre des familles et contre la moralité publique».

4. Concernant les recommandations thématiques

Le Comité d'avis se rallie aux recommandations de fond du Comité CEDAW dans divers domaines politiques :

- une meilleure coordination entre les divers niveaux de pouvoir et une application uniforme des règles;
- une participation plus équilibrée des femmes et des hommes dans la prise de décision, tant sur le plan politique que sur le plan économique et social;
- l'augmentation du nombre de femmes dans les fonctions à responsabilités dans tous les secteurs de la société et dans la diplomatie;
- l'amélioration du statut des femmes sur le marché du travail et la suppression de l'écart salarial entre les hommes et les femmes;

— bijzondere aandacht voor vrouwen van vreemde origine, voor de problematiek van jonge meisjes uit etnische en religieuze minderheden in het algemeen en specifiek voor hun onderwijskansen en de aanpak van het hoofddoekendebat;

— meer aandacht voor de problematiek van vrouwelijke vluchtelingen en meer in het bijzonder het voorzien in de systematische aanwezigheid van vrouwelijke ambtenaren en tolken in het kader van de procedures inzake asielaanvragen. Ook passende bijstand aan de slachtoffers van mensenhandel dringt zich op;

— verder zetten van het beleid tot het wegwerken van gedwongen huwelijken en de evaluatie van de genomen maatregelen.

5. Betreffende het VN-vrouwenrechtenverdrag

5.1. Het Adviescomité vraagt een grotere herkenbaarheid en zichtbaarheid van het VN-vrouwenrechtenverdrag en van de protocollen die erbij horen.

5.2. Het Adviescomité verzoekt de regering het bindend karakter van de vrouwenrechtensconventie onder de aandacht te brengen en de implementatie in de gangbare rechtspraktijk te bevorderen. Ter ondersteuning hiervan wordt het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen de opdracht gegeven de nodige training te organiseren voor alle betrokken sectoren waaronder de magistraten, advocaten, ambtenaren, ...

B. Bespreking van het voorstel van aanbevelingen

De rapporteurs stellen eerst voor volgende documenten als bijlagen aan het verslag toe te voegen : het gecombineerde vijfde en zesde periodieke verslag van België bij het CEDAW-comité, het verslag van de vergadering in Genève waarop het Belgische verslag werd besproken en de aanbevelingen van het CEDAW-comité aan de Belgische regering.

De senator de Bethune licht vervolgens de aanbevelingen toe. De eerste aanbeveling betreft de opvolging van het gecombineerde vijfde en zesde verslag : het is belangrijk dat het Adviescomité tegen 2010 een opvolgingsverslag maakt na de ministers gehoord te hebben over de opvolging van de aanbevelingen van het CEDAW-comité. Spreekster herinnert eraan dat het CEDAW-comité aandringt op een schriftelijke opvolging in het najaar 2010. Bijgevolg zou het Adviescomité de regering moeten horen voor de schriftelijke rapportage.

— une attention particulière aux femmes d'origine étrangère, à la problématique des jeunes filles des minorités ethniques et religieuses en général, et, en particulier, aux opportunités qui leur sont offertes en matière d'enseignement et à l'approche de la question du voile;

— une attention accrue au problème des femmes réfugiées et, en particulier, une systématisation de la présence de femmes fonctionnaires et interprètes dans le cadre des procédures de demande d'asile. Une assistance appropriée aux victimes de la traite des êtres humains est également indispensable;

— la continuation de la politique de lutte contre les mariages forcés et une évaluation des mesures prises.

5. Concernant la Convention des Nations unies sur les droits des femmes

5.1. Le Comité d'avis demande une plus grande reconnaissance et une plus grande visibilité de la Convention des Nations unies sur les droits des femmes et de ses protocoles.

5.2. Le Comité d'avis demande au gouvernement d'attirer l'attention sur le caractère contraignant de la Convention sur les droits des femmes et de promouvoir sa mise en œuvre dans la pratique juridique courante. À l'appui de cette demande, l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes est chargé d'organiser la formation requise pour tous les secteurs concernés, dont les magistrats, les avocats, les fonctionnaires, ...

B. Discussion de la proposition de recommandations

Les rapporteuses proposent tout d'abord d'annexer au rapport les documents suivants : les cinquième et sixième rapports périodiques combinés de la Belgique présentés au Comité CEDAW, le rapport de la réunion de Genève au cours de laquelle le rapport belge a été examiné et les recommandations du comité CEDAW au gouvernement belge.

La sénatrice de Bethune commente ensuite les recommandations. La première recommandation concerne le suivi du cinquième et du sixième rapports combinés : il importe que le Comité d'avis rédige un rapport de suivi pour 2010, après avoir entendu les ministres sur le suivi des recommandations du Comité CEDAW. L'intervenante rappelle que le Comité CEDAW insiste sur la nécessité d'un suivi écrit à l'automne 2010. En conséquence, le Comité d'avis devrait entendre le gouvernement avant le rapport écrit.

De tweede aanbeveling tracht te anticiperen op het zevende Belgische verslag, dat in oktober 2012 verwacht wordt door het CEDAW-comité. Om te voorkomen dat het zevende verslag niet eerst voorgesteld wordt aan het Parlement, wenst het Adviescomité betrokken te worden bij de opmaak ervan.

Ten derde wordt aandacht besteed aan de discriminerende wetten: het CEDAW-comité heeft in de Belgische wetgeving twee aspecten met de vinger gewezen en maant de Belgische regering aan om die wetten te wijzigen. Eerst en vooral moet de geldende regeling inzake de familiennaam worden aangepast. Bovendien dringt het CEDAW-comité aan op de verhuis van een aantal artikelen in het Belgisch Strafwetboek over de misdrijven en sancties voor seksueel misbruik naar een ander hoofdstuk.

Ten vierde stellen de rapporteurs een aantal thematische aanbevelingen voor, die overeenstemmen met inhoudelijke aandachtspunten die het CEDAW-comité benadrukt :

- een betere coördinatie tussen de diverse beleidsniveaus, wat eigen is aan de problematiek van ons land;
- een meer evenwichtige participatie van vrouwen en mannen aan de besluitvorming, ook op economisch en maatschappelijk vlak;
- het ontbreken van vrouwen in bepaalde publieke sectoren, zoals de diplomatie;
- het probleem van de loonkloof en de vrouwen op de arbeidsmarkt;
- de aandacht voor vrouwen van vreemde origine;
- de problematiek van de vrouwelijke vluchtelingen;
- de gedwongen huwelijken en het eergerelateerd geweld.

Ten slotte zou het Adviescomité een grotere herkenbaarheid en zichtbaarheid van het VN-vrouwenrechtenverdrag en van de protocollen die erbij horen kunnen vragen. Het is een herhaalde vraag van het CEDAW-comité in Genève dat België zich zou inspannen om de rechten die de vrouwen kunnen putten uit het verdrag meer bekendheid te geven bij een groter publiek. Bovendien vraagt het CEDAW-comité dat de regering het bindende karakter van de vrouwenrechtenconventie onder de aandacht zou brengen en de implementatie in de gangbare rechtspraktijk zou bevorderen. Dit zou het onderwerp kunnen zijn van een grondig onderzoek dat gefinancierd zou kunnen worden door het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

Mevrouw Somers heeft een aantal opmerkingen in verband met de aanbevelingen. Wat de eerste aanbe-

La deuxième recommandation tente d'anticiper sur le septième rapport belge, qui est attendu pour octobre 2012 par le Comité CEDAW. Le Comité d'avis souhaite être associé à la rédaction du septième rapport, afin que celui-ci ne soit pas d'abord présenté au parlement.

La troisième recommandation concerne les lois discriminatoires : le Comité CEDAW a pointé du doigt deux aspects de la législation belge et exhorte le gouvernement belge à modifier les lois concernées. Tout d'abord, il convient d'adapter la réglementation en vigueur en matière de patronyme. En outre, le Comité CEDAW insiste sur la nécessité de déplacer un certain nombre d'articles du Code pénal belge relatifs aux délits et aux sanctions en matière d'abus sexuel dans un autre chapitre.

Quatrièmement, les rapporteuses proposent une série de recommandations thématiques qui correspondent à des questions de fond sur lesquelles le Comité CEDAW met l'accent :

- une meilleure coordination entre les différents niveaux de pouvoir, ce qui est inhérent à la problématique de notre pays;
- une participation plus équilibrée des femmes et des hommes à la prise de décision, y compris sur le plan économique et social;
- le nombre insuffisant de femmes dans certains secteurs publics, tels que la diplomatie;
- la problématique de l'écart salarial et des femmes sur le marché du travail;
- l'attention aux femmes d'origine étrangère;
- la problématique des femmes réfugiées;
- les mariages forcés et la violence liée à l'honneur.

Enfin, le Comité d'avis pourrait demander une plus grande reconnaissance et une plus grande visibilité de la Convention des Nations unies sur les droits des femmes et de ses protocoles. Le Comité CEDAW de Genève a déjà demandé à plusieurs reprises que la Belgique s'attelle à mieux faire connaître auprès d'un public plus large les droits que les femmes peuvent tirer de la convention. En outre, le Comité CEDAW demande au gouvernement d'attirer l'attention sur le caractère contraignant de la Convention sur les droits des femmes et de promouvoir sa mise en œuvre dans la pratique juridique courante. Ce point pourrait faire l'objet d'une étude approfondie que l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes pourrait financer.

Mme Somers formule plusieurs observations relatives aux recommandations. En ce qui concerne la

veling betreft, vraagt de senator zich af of de voorgestelde timing wel haalbaar is. Inzake aanbeveling 2.2, merkt ze op dat het positief is het middenveld, in het bijzonder de NGO's en de vrouwenraden, te betrekken bij de opmaak van het zevende verslag.

Bovendien is het noodzakelijk, zoals in aanbeveling 2.3 geformuleerd staat, dat bij de opstelling van het zevende rapport de naar geslacht gesplitste statistieken van alle bevoegdheidsdomeinen verzameld en geanalyseerd worden. De open VLD-fractie zou deze aanbeveling sterker geformuleerd willen zien : het gaat niet enkel om een aanbeveling, maar het Adviescomité vraagt dat de regering daarin een verantwoordelijkheid opneemt. In dezelfde aanbeveling staat dat het Adviescomité vraagt dat de impact van de beleidsmaatregelen die in uitvoering van het Verdrag inzake het gelijkekansenbeleid werden genomen, geëvalueerd worden. Aan wie wordt dit gevraagd ? Indien dit aan de regering gevraagd wordt, stelt de senator voor dit ook te expliciteren in de aanbeveling.

Wat aanbeveling 2.4 betreft, merkt mevrouw Somers op dat de samenstelling van de Belgische delegatie zou moeten worden herbekeken.

De open VLD-fractie stelt voor een bijkomende aanbeveling toe te voegen inzake de methodiek voor het opstellen van het Belgische verslag, zodat een gestructureerde en ordelijke rapportering mogelijk wordt.

Mevrouw Khattabi stelt voor proactief mee te delen dat de NGO's alternatieve verslagen mogen indienen.

Mevrouw de Bethune deelt de meeste bezorgdheden van haar collega's. Ten eerste merkt ze op dat het jaar 2010 door het CEDAW-Comité in Genève is opgegeven. Daarnaast is het inderdaad noodzakelijk de samenstelling van de Belgische delegatie te herbekijken. Dit is namelijk een manier om het parlement beter te betrekken bij het opstellen van het verslag. Zo zou een afgevaardigde van het Adviescomité voor Gelijke Kansen deel kunnen uitmaken van de delegatie.

Spreekster merkt op dat de Interparlementaire Unie jaarlijks in november een seminarie organiseert voor de landen die aan het CEDAW-Comité moeten rapporteren. De IPU dringt aan op een grotere betrokkenheid van de parlementen en stellen daarvoor een aantal kanalen voor. Als democratisch land moet België het voorbeeld tonen door de parlementaire betrokkenheid te verhogen.

Ten slotte is het positief dat het middenveld reeds betrokken wordt in deze procedure, maar dit kan nog worden verbeterd. De vrouwenraden zouden moeten worden aangemoedigd om een alternatief rapport te

première recommandation, la sénatrice se demande si le calendrier proposé est bien réaliste. En ce qui concerne la recommandation 2.2, elle note qu'il est bon d'associer la société civile, en particulier les ONG et les conseils de femmes, à la rédaction du septième rapport.

En outre, il est nécessaire, comme le formule la recommandation 2.3, que les statistiques de tous les niveaux de pouvoir ventilées selon le sexe soient compilées et analysées lors de la rédaction du septième rapport. Le groupe open VLD souhaiterait que cette recommandation soit formulée de manière plus incisive. En effet, il ne s'agit pas seulement d'une recommandation; le Comité d'avis demande que le gouvernement assume sa part de responsabilité à cet égard. Dans la même recommandation, il est indiqué que le Comité d'avis demande également une évaluation de l'impact des mesures politiques qui ont été prises en exécution de la Convention sur la politique d'égalité des chances. À qui s'adresse cette demande ? Si elle s'adresse au gouvernement, la sénatrice propose de le préciser également dans la recommandation.

En ce qui concerne la recommandation 2.4, Mme Somers fait remarquer qu'il faudrait réexaminer la composition de la délégation belge.

Le groupe open VLD propose d'ajouter une recommandation relative à la méthodologie de rédaction du rapport belge afin que ce dernier puisse être élaboré de manière structurée et ordonnée.

Mme Khattabi suggère d'informer de façon proactive que les ONG peuvent être dépositaires de rapports alternatifs.

Mme de Bethune partage la plupart des préoccupations de ses collègues. Tout d'abord, elle signale que c'est le Comité CEDAW de Genève qui a opté pour l'année 2010. Par ailleurs, il est effectivement nécessaire de réexaminer la composition de la délégation belge. Cela permettrait en effet de mieux associer le parlement à la rédaction du rapport. Un représentant du Comité d'avis pour l'Égalité des Chances pourrait ainsi faire partie de la délégation.

L'intervenante fait observer que l'Union interparlementaire organise annuellement un séminaire en novembre pour les pays qui doivent remettre un rapport au Comité CEDAW. L'UIP insiste sur la nécessité d'associer plus étroitement les parlements et propose plusieurs pistes à cet effet. En tant que pays démocratique, la Belgique doit montrer l'exemple en associant davantage son parlement.

Enfin, même s'il est une bonne chose que la société civile soit déjà associée à cette procédure, des améliorations peuvent encore être apportées. Les conseils de femmes devraient être encouragés à

maken, maar daarvoor moeten ze over voldoende middelen beschikken.

De voorzitter neemt nog eens de veranderingen door die aan het voorstel van aanbevelingen moeten worden aangebracht. In de Franse tekst moeten in de tweede volzin van aanbeveling 2.3., de woorden «par le gouvernement» worden toegevoegd tussen «une évaluation» en «de l'impact des mesures politiques». In het Nederlands moeten de woorden «door de regering» worden toegevoegd op het einde van de tweede volzin van aanbeveling 2.3.

Mevrouw Khattabi stelt voor aanbeveling 2.2. als volgt aan te vullen : «Tevens vraagt het Adviescomité dat de Belgische overheid een instructie over de procedure organiseert, zodat diezelfde NGO's en de overkoepelende vrouwenraden de kans krijgen een alternatief verslag in te dienen.».

Mevrouw de Bethune stelt voor om aanbeveling 2.4. aan te vullen met volgende woorden : «, evenwel zonder deze delegatie uit te breiden.»

In verband met de derde aanbeveling vraagt de voorzitter of de regering de gevraagde wetswijzigingen zal voorstellen, dan wel of er een parlementair initiatief nodig is.

Mevrouw de Bethune is van mening dat het Adviescomité zich daarover niet moet uitspreken, want er bestaan reeds parlementaire initiatieven omtrent bepaalde punten.

Mevrouw Somers wenst dat er een aanbeveling wordt toegevoegd waarin gevraagd wordt aandacht te besteden aan de methodiek.

Mevrouw de Bethune stelt voor volgende zin toe te voegen aan de aanbeveling 2.1. : «Het Adviescomité beveelt aan, om met het oog op dit rapport, een nieuwe en betere methodiek te ontwikkelen.»

IV. AANBEVELINGEN

1. Betreffende de opvolging van het gecombineerde 5e en 6e verslag

Het Adviescomité zal tegen 2010 een opvolgingsrapport maken, na de ministers te hebben gehoord omtrent de nakoming van de aanbevelingen vanwege het CEDAW-Comité over het gecombineerde vijfde en zesde periodieke verslag van België. Dit tijdsschema wordt voorgesteld omdat het CEDAW-Comité heeft aangedrongen op een schriftelijke opvolging binnen de 2 jaar inzake de nog geldende discriminerende wetten en de concluderende opmerkingen.

rédiger un rapport alternatif. Or, pour ce faire, ils doivent disposer de suffisamment de moyens.

M. le Président récapitule les changements à apporter à la proposition de recommandations. Dans la deuxième phrase de la recommandation 2.3., les mots «par le gouvernement» sont ajoutés entre «une évaluation» et «de l'impact des mesures politiques». En néerlandais, il faut ajouter les mots «door de regering» à la fin de la deuxième phrase de la recommandation 2.3.

Mme Khattabi propose de compléter la recommandation 2.2. comme suit : «Par ailleurs, le Comité d'avis demande que les autorités belges organisent une information sur la procédure de telle manière que ces mêmes ONG et les coordinations des mouvements de femmes aient l'opportunité de déposer un rapport alternatif.».

Mme de Bethune propose de compléter la recommandation 2.4. par les mots suivants : «, sans toutefois élargir cette délégation.»

En ce qui concerne la troisième recommandation, M. le Président demande si le gouvernement proposera les modifications législatives demandées ou s'il faut une initiative parlementaire.

Mme de Bethune estime que le Comité d'avis ne doit pas se prononcer à cet égard car il existe déjà des initiatives parlementaires concernant certains points.

Mme Somers souhaite qu'une recommandation demandant de prêter attention à la méthodologie soit ajoutée.

Mme de Bethune propose de compléter la recommandation 2.1. par la phrase suivante : «Le Comité d'avis recommande de développer une nouvelle méthodologie plus appropriée, en vue de l'élaboration de ce rapport.»

IV. RECOMMANDATIONS

1. Concernant le suivi des 5e et 6e rapports combinés

Le Comité d'avis rédigera un rapport de suivi pour 2010, après avoir entendu les ministres sur le respect des recommandations du Comité CEDAW concernant les 5e et 6e rapports périodiques combinés de la Belgique. Ce calendrier est proposé parce que le Comité CEDAW a plaidé avec insistance pour un suivi écrit, dans les deux ans, concernant les lois discriminatoires encore en vigueur et les remarques de conclusion.

2. Betreffende de voorbereiding van het 7e verslag

2.1. Het Adviescomité herinnert eraan dat het 7e voortgangsrapport verwacht wordt tegen oktober 2012. Het Adviescomité beveelt aan, om met het oog op dit rapport, een nieuwe en betere methodiek te ontwikkelen.

2.2. Het Adviescomité sluit zich aan bij de vraag van het CEDAW-Comité dat de Belgische overheid vóór het opstellen van het 7e verslag geregeld de NGO's zou raadplegen en in het bijzonder de overkoepelende vrouwenraden. Tevens vraagt het Adviescomité dat de Belgische overheid een instructie over de procedure organiseert, zodat diezelfde NGO's en de overkoepelende vrouwenraden de kans krijgen een alternatief verslag in te dienen.

2.3. Het Adviescomité ondersteunt de vraag van het CEDAW-Comité om bij de opstelling van het 7e rapport de naar geslacht gesplitste statistieken van alle bevoegdheidsniveaus te compileren en te analyseren zodat alle dienstige statistieken kunnen worden weergegeven. Eveneens vraagt het Adviescomité dat de impact van de beleidsmaatregelen die in uitvoering van het Verdrag inzake het gelijkekansenbeleid werden genomen, geëvalueerd worden door de regering.

2.4. Het Adviescomité verzoekt de regering het parlement ruimer te betrekken bij de opmaak van het rapport, zoals wordt aanbevolen door de IPU en dit door een voorafgaand overleg met het parlement te organiseren en door een vertegenwoordiging van het Adviescomité op te nemen in de officiële Belgische delegatie die het 7e rapport in Genève zal voorstellen, evenwel zonder deze delegatie uit te breiden.

3. Betreffende nog geldende discriminerende wetten

Het Adviescomité sluit zich aan bij de aanbevelingen van het CEDAW-Comité dat dringende wetswijzigingen voorstelt vanuit het gelijke kansen perspectief:

- het voorzien in gelijke rechten/behandeling van mannen en vrouwen bij de overdracht van de familienaam aan hun nakomelingen;

- de misdrijven en de sancties voor seksueel misbruik in het Belgisch Strafwetboek onderbrengen bij Titel VIII «misdaden en wanbedrijven tegen personen» in plaats van onder Titel VII «misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid».

2. Concernant la préparation du 7e rapport

2.1. Le Comité d'avis rappelle que le 7e rapport d'avancement est attendu pour octobre 2012. Le Comité d'avis recommande de développer une nouvelle méthodologie plus appropriée, en vue de l'élaboration de ce rapport.

2.2. Le Comité d'avis se rallie au Comité CEDAW, qui demande que, préalablement à l'élaboration du 7e rapport, les autorités belges consultent régulièrement les ONG et, en particulier, les coordinations des mouvements de femmes. Par ailleurs, le Comité d'avis demande que les autorités belges organisent une information sur la procédure de telle manière que ces mêmes ONG et les coordinations des mouvements de femmes aient l'opportunité de déposer un rapport alternatif.

2.3. Le Comité d'avis soutient la demande du Comité CEDAW de compiler et d'analyser, lors de la rédaction du 7e rapport, les statistiques de tous les niveaux de pouvoir ventilées selon le sexe, de manière à pouvoir reproduire toutes les statistiques utiles. Le Comité d'avis demande également une évaluation par le gouvernement de l'impact des mesures politiques qui ont été prises en exécution de la Convention sur la politique d'égalité des chances.

2.4. Le Comité d'avis demande au gouvernement d'associer plus largement le parlement à l'élaboration du rapport, conformément aux recommandations de l'UIP, en organisant une concertation préalable avec le parlement et en intégrant une représentation du Comité d'avis dans la délégation officielle belge qui présentera le 7e rapport à Genève, sans toutefois élargir cette délégation.

3. Concernant les lois discriminatoires encore en vigueur

Le Comité d'avis se rallie aux recommandations du Comité CEDAW, qui proposent des modifications législatives urgentes du point de vue de l'égalité des chances :

- prévoir l'égalité de droits/de traitement entre les hommes et les femmes en ce qui concerne la transmission du nom de famille à leurs descendants;

- inscrire les délits et les sanctions en matière d'abus sexuel dans le Code pénal belge sous le titre VIII «Des crimes et des délits contre les personnes» plutôt que sous le titre VII «Des crimes et des délits contre l'ordre des familles et contre la moralité publique».

4. Betreffende thematische aanbevelingen

Het Adviescomité sluit zich aan bij de inhoudelijke aanbevelingen van het CEDAW-Comité op diverse beleidsdomeinen :

- een betere coördinatie tussen de diverse beleidsniveaus en een gelijkvormige toepassing van de regels;
- een meer evenwichtige participatie van vrouwen en mannen aan de besluitvorming, zowel op politiek als maatschappelijk en economisch vlak;
- een verhoging van het aantal vrouwen in verantwoordelijke functies binnen alle sectoren van de samenleving en in de diplomatie;
- verbetering van de positie van de vrouwen op de arbeidsmarkt en inzake de dichting van de loonkloof tussen mannen en vrouwen;
- bijzondere aandacht voor vrouwen van vreemde origine, voor de problematiek van jonge meisjes uit etnische en religieuze minderheden in het algemeen en specifiek voor hun onderwijskansen en de aanpak van het hoofddoekendebat;
- meer aandacht voor de problematiek van vrouwelijke vluchtelingen en meer in het bijzonder het voorzien in de systematische aanwezigheid van vrouwelijke ambtenaren en tolken in het kader van de procedures inzake asielaanvragen. Ook passende bijstand aan de slachtoffers van mensenhandel dringt zich op;
- verder zetten van het beleid tot het wegwerken van gedwongen huwelijken en de evaluatie van de genomen maatregelen.

5. Betreffende het VN-vrouwenrechtenverdrag

5.1. Het Adviescomité vraagt een grotere herkenbaarheid en zichtbaarheid van het VN-vrouwenrechtenverdrag en van de protocollen die erbij horen.

5.2. Het Adviescomité verzoekt de regering het bindend karakter van de vrouwenrechtensconventie onder de aandacht te brengen en de implementatie in de gangbare rechtspraktijk te bevorderen. Ter ondersteuning hiervan wordt het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen de opdracht gegeven de nodige training te organiseren voor alle betrokken sectoren waaronder de magistraten, advocaten, ambtenaren, ...

4. Concernant les recommandations thématiques

Le Comité d'avis se rallie aux recommandations de fond du Comité CEDAW dans divers domaines politiques :

- une meilleure coordination entre les divers niveaux de pouvoir et une application uniforme des règles;
- une participation plus équilibrée des femmes et des hommes dans la prise de décision, tant sur le plan politique que sur le plan économique et social;
- l'augmentation du nombre de femmes dans les fonctions à responsabilités dans tous les secteurs de la société et dans la diplomatie;
- l'amélioration du statut des femmes sur le marché du travail et la suppression de l'écart salarial entre les hommes et les femmes;
- une attention particulière aux femmes d'origine étrangère, à la problématique des jeunes filles des minorités ethniques et religieuses en général, et, en particulier, aux opportunités qui leur sont offertes en matière d'enseignement et à l'approche de la question du voile;
- une attention accrue au problème des femmes réfugiées et, en particulier, une systématisation de la présence de femmes fonctionnaires et interprètes dans le cadre des procédures de demande d'asile. Une assistance appropriée aux victimes de la traite des êtres humains est également indispensable;
- la continuation de la politique de lutte contre les mariages forcés et une évaluation des mesures prises.

5. Concernant la Convention des Nations unies sur les droits des femmes

5.1. Le Comité d'avis demande une plus grande reconnaissance et une plus grande visibilité de la Convention des Nations unies sur les droits des femmes et de ses protocoles.

5.2. Le Comité d'avis demande au gouvernement d'attirer l'attention sur le caractère contraignant de la Convention sur les droits des femmes et de promouvoir sa mise en œuvre dans la pratique juridique courante. À l'appui de cette demande, l'Institut pour l'égalité des femmes et des hommes est chargé d'organiser la formation requise pour tous les secteurs concernés, dont les magistrats, les avocats, les fonctionnaires, ...

V. STEMMINGEN

De aanbevelingen werden eenparig aangenomen door de 9 aanwezige leden.

* * *

Vertrouwen werd geschenken aan de rapporteurs.

De rapporteurs,

Sabine de BETHUNE.
Olga ZRIHEN.

De voorzitter;

Alain DESTEXHE.

V. VOTES

Les recommandations ont été adoptées à l'unanimité des 9 membres présents.

* * *

Confiance a été faite aux rapporteuses.

Les rapporteuses,

Sabine de BETHUNE.
Olga ZRIHEN.

Le président,

Alain DESTEXHE.